

Indholdsfortegnelse

Forord	5
DEL I	
Folkeretten	15
Kapitel 1. Grundprincipper	17
1. Indledning	17
2. Staters suverænitet og lighed	19
3. Magtanvendelsesforbuddet	20
4. Interventionsforbuddet	26
5. Fredelig tvistbilæggelse	28
6. Folks ret til selvbestemmelse	31
7. Respekt for menneskerettigheder	34
Kapitel 2. Folkerettens subjekter	36
1. Indledning	36
2. Staten	37
2.1. Statens rolle i folkeretten	37
2.2. Statsbegrebet	37
2.3. Anerkendelse af nye stater	39
3. Den danske stat	43
3.1. Det danske territorium	43
3.2. Grønland og Færøerne	47
4. Internationale organisationer	50
4.1. Retsgrundlag og beføjelser	50
4.2. De Forenede Nationer	52
4.3. Europarådet	56
4.4. Den Europæiske Union	57
5. Det enkelte individ	61
6. Andre folkeretssubjekter	64
Kapitel 3. Folkerettens kilder	67
1. Indledning	67

2. Traktater	68
3. Sædvaneret	70
3.1. Generelt	70
3.2. Eksemplifikation	72
3.3. Traktater og sædvaneret	77
4. Almindelige retsgrundsætninger	79
5. International retspraksis	82
6. Retsskabelse via internationale organisationer	87
7. Retskildernes indbyrdes forhold	91
Kapitel 4. Traktatretten	96
1. Indledning	96
2. Traktatindgåelse	97
2.1. Kompetencen til traktatindgåelse	97
2.2. Samtykkeformer og ikrafttræden	100
2.3. Den danske kompetencefordeling	104
2.4. Forholdet til EU	106
3. Forbehold til traktater	107
4. Traktatfortolkning	111
4.1. Fortolkningsprincipper	111
4.2. Fortolkningsorganer	118
5. Opsigelse og ændring	124
6. Traktaters offentliggørelse	125
Kapitel 5. Jurisdiktion	128
1. Indledning	128
2. To forskellige tilgange	129
3. Den territoriale integritet	130
4. Strafferetlig jurisdiktion	133
4.1. Territorialhøjheden	133
4.2. Personalhøjheden	135
4.3. Beskyttelsesprincippet	138
4.4. Universel jurisdiktion	139
5. Jurisdiktion på andre områder	142
5.1. Offentligretlig regulering	142
5.2. International privatret	143

Kapitel 6. Immunitet	146
1. Indledning	146
2. Staters immunitet	147
3. Statsrepræsentanters immunitet	151
3.1. Diplomater	151
3.2. Andre statsrepræsentanter	154
4. Internationale organisationer m.v.	157
Kapitel 7. Folkeret og dansk ret	161
1. Indledning	161
2. Teorierne om dualisme og monisme.	162
3. Retsstillingen fra et internationalt perspektiv.	163
3.1. National rets betydning	163
3.2. Krav til staters opfyldelse	164
4. Det danske udgangspunkt	166
4.1. En dualistisk ramme	166
4.2. Dansk rets forrang i konfliktilfælde.	168
4.3. Folkeret kan ikke erstatte en lovhjemmel.	169
5. Opfyldelsesmåder	170
5.1. Omskrivning.	170
5.2. Inkorporering	171
5.2.1. Generelt	171
5.2.2. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention	173
5.2.3. EU-retten	176
5.3. Konstatning af normharmonie	177
6. Formodningsprincippet	178
6.1. Indhold	178
6.2. Grænser	182
6.3. Nuancering	185
DEL II	
Menneskerettigheder	187
Kapitel 8. Det internationale menneskerettighedssystem	189
1. Indledning og historisk baggrund.	189
2. FN's Verdenserklæring om menneskerettigheder	192
3. FN-traktater om menneskerettigheder	195
3.1. De to generelle menneskerettighedskonventioner fra 1966	195

3.2. Specialkonventioner om menneskerettigheder	197
3.3. FN's kontrol med overholdelsen af menneskerettigheder . .	199
3.3.1. FN-systemet: forskelligartede organer, supplerende kontrolformer	199
3.3.2. FN-komitéernes funktioner og kompetence.	199
3.3.3. Retsvirkningerne af FN-komitéers udtalelser	201
3.3.4. Menneskerettighedsrådet og andre FN-procedurer . .	204
3.4. Om menneskerettighedernes universalitet og udelelighed . .	205
4. Europarådet og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.	207
4.1. Europarådet som regional menneskerettighedsorganisation	207
4.2. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention	209
4.2.1. EMRK's anvendelsesområde.	209
4.2.2. Rettigheder omfattet af EMRK.	213
4.2.3. Forskellige typer af rettigheder og pligter efter EMRK.	214
4.3. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.	217
4.4. EMD's fortolkning og anvendelse af EMRK	219
5. EU's Charter om Grundlæggende Rettigheder.	223
5.1. Indhold og fortolkning, herunder om forklaringerne til Chartret.	225
5.2. Anvendelsesområde: alle situationer inden for EU-rettens anvendelsesområde.	227
5.2.1. Chartrets anvendelse på medlemsstaterne	227
5.2.2. Forpligter Chartret private? Om Chartrets direkte horisontale virkning	230
5.3. Forholdet til EMRK	233
5.4. Indgreb i Chartrets rettigheder og friheder	237
5.5. Forholdet til nationale forfatninger	239
Kapitel 9. Retten til liv og personlig integritet	241
1. Indledning	242
2. Beskyttelse af retten til liv.	245
2.1. Negative forpligtelser efter EMRK art. 2	245
2.1.1. Dødsstraf og henrettelse	245
2.1.2. Absolut nødvendig magtanvendelse	246
2.2. Positive forpligtelser efter EMRK art. 2	249

2.2.1. Statens pligt til at minimere livstruende magtanvendelse	249
2.2.2. Statens pligt til aktiv beskyttelse af menneskeliv.	251
2.2.3. Pligt til at beskytte menneskeliv ved sygdom	256
2.3. Tidsmæssig afgrænsning af retten til liv.	258
3. Personlig integritet: Forbud mod tortur og anden mishandling .	261
3.1. Generelt om de tre former for mishandling i EMRK art. 3 .	261
3.2. Torturbegrebet	264
3.3. Umenneskelig og nedværdigende behandling.	268
3.4. Bevismæssige spørgsmål i sager om mishandling.	269
3.5. Horisontal virkning af EMRK art. 3	270
3.6. Ekstraterritorial virkning af EMRK art. 3	273
Kapitel 10. Ret til frihed og bevægelsesfrihed	278
1. Indledning	279
2. Frihedsberøvelse	282
2.1. Retspraksis, der illustrer vurderingen af, om der er tale om »frihedsberøvelse« eller ej	283
3. Legalitetskrav og beskyttelse mod vilkårlighed	285
4. Nærmere om frihedsberøvelsens formål.	287
4.1. Litra a): Frihedsberøvelse efter domfældelse	287
4.2. Litra b): Frihedsberøvelse for ikke at efterkomme påbud eller opfylde forpligtelser	289
4.3. Litra c): Varetægtsfængsling mv.	290
4.4. Litra d): Frihedsberøvelse af mindreårige	293
4.5. Litra e): Frihedsberøvelse af personer, der er til fare for dem selv eller andre	293
4.6. Litra f): Frihedsberøvelse af udlændinge	294
5. Generelle garantier i forbindelse med frihedsberøvelse	296
6. Artikel 2 i 4. Tillægsprotokol (TP4-art. 2): Frihed til at færdes frit og frihed til valg af opholdssted	298
6.1. Anvendelsesområde	298
6.2. Indgreb/begrænsninger i bevægelsesfriheden	300
6.2.1. Legalitetskrav	301
6.2.2. Kravet om lovligt formål.	302
6.2.3. Nødvendighedskravet (proportionalitet)	303

Kapitel 11. Privat- og familieliv, hjem og kommunikation	307
1. Indledning	308
2. Anvendelsesområdet for EMRK art. 8: De beskyttede rettigheder	310
2.1. Familieliv	310
2.2. Privatliv	312
2.3. Hjem	314
2.4. Korrespondance	314
3. Indgrib i de beskyttede rettigheder	315
3.1. Legalitetskravet	316
3.2. Lovligt formål	318
3.3. Nødvendigt i et demokratisk samfund (propportionalitetskravet)	319
3.3.1. Betingelsens indhold	319
3.3.2. Generelle retningslinjer for propportionalitetsvurderingen	321
3.3.3. Når to grundlæggende rettigheder støder sammen . .	323
4. Positive forpligtelser, horisontal virkning og processuelle garantier	324
4.1. Positive forpligtelser	324
4.2. Horisontal virkning	325
4.3. Særligt om EMRK art. 8 og processuelle garantier	326
5. Udvisning af kriminelle udlændinge	327
5.1. Nærmere om EMD's proportionalitetsafvejning i udvisningssager	327
6. Beskyttelse af personoplysninger	332
6.1. Udvalgte eksempler fra retspraksis	333
6.1.1. Kort om EMD's retspraksis om databeskyttelse	333
6.1.2. EU-Domstolens retspraksis om databeskyttelse	334
Kapitel 12. Religions- og ytringsfrihed	338
1. Indledning	339
2. Tros- og religionsfrihed	341
2.1. EMRK art. 9: Struktur og anvendelsesområde	341
2.2. Chartrets art. 10	344
3. Indgrib i tros- og religionsfriheden	345
3.1. Generelt om betingelserne	345
3.2. Generelt om EMRK art. 9, stk. 2	347

3.3.	Retspraksis om regulering af religiøse symboler og beklædning	349
3.3.1.	<i>Eweida m.fl. mod Storbritannien</i>	350
3.3.2.	<i>S.A.S. mod Frankrig</i>	352
3.3.3.	Retspraksis fra EU-Domstolen	353
4.	Ytringsfrihed	353
4.1.	Ytringsfrihedsbegrebet	354
4.2.	Indgreb i ytringsfriheden	357
4.2.1.	Generelt om »indgreb« og betingelserne herfor	357
4.2.2.	Generelt om EMRK art. 10. stk. 2	359
4.2.3.	Pressens ytringsfrihed	362
Kapitel 13. Organisations- og forsamlingsfrihed		367
1.	Indledning: indbyrdes forbundne rettigheder	367
2.	Organisationsfrihed	370
2.1.	Foreningsbegrebet	370
2.2.	Beskyttelsen af organisationer	373
2.2.1.	Stiftelse og registrering af foreninger	373
2.2.2.	Opløsning af foreninger	375
2.3.	Særlig beskyttelse af politiske partier	378
2.4.	Positiv og negativ organisationsfrihed	381
2.5.	Særligt om fagforeninger	384
2.5.1.	Individuelle rettigheder: medlemskab og ikke-medlemskab	384
2.5.2.	Fagforeningers kollektive rettigheder: autonomi, forhandling, strejke mv.	388
3.	Forsamlingsfrihed	393
3.1.	Fredelige forsamlinger	393
3.2.	Regulering af forsamlinger: forhåndsansøgning eller -godkendelse	396
3.3.	Indgreb over for forsamlinger	398
3.4.	Positiv pligt til beskyttelse af forsamlinger	400
4.	Misbrug af forsamlings- og foreningsfrihed	401
Kapitel 14. Beskyttelse mod diskrimination		404
1.	Indledning og oversigt	405
2.	Diskriminationsforbuddet i EMRK	407
2.1.	Generelt om EMRK art. 14	407

2.1.1. Accessorisk beskyttelse: forbuddets anvendelsesområde	407
2.1.2. Autonom virkning: isoleret diskriminationsvurdering eller dobbelt krænkelse? . .	409
2.2. Diskriminationstesten i art. 14-sager	412
2.2.1. Forskelsbehandling	412
2.2.2. Sammenlignelighed	415
2.2.3. Forbudt forskelsgrund	417
2.2.4. Objektiv og rimelig begrundelse	418
2.3. Positive forpligtelser og horisontal virkning	420
3. EU-retlige diskriminationsforbud	421
3.1. Den traktatretlige regulering af beskyttelse mod diskrimination	422
3.2. Sekundær EU-ret om beskyttelse mod diskrimination	425
3.2.1. Ligebehandlingsdirektiver af generel karakter	425
3.2.2. Regler om ligebehandling på specifikke områder: Opholdsdirektivet som eksempel	428
3.3. Det generelle diskriminationsforbud i Chartrets art. 21	430
3.3.1. Om Chartrets art. 21: Indhold og forhold til andre EU-retlige bestemmelser og EMRK	431
3.3.2. Diskriminationstesten	433
3.3.3. EU-Domstolens retspraksis om Chartrets art. 21 og om bestemmelsens direkte horisontale virkning	435
Litteratur	439
Traktatoversigt	449
Domsregister	456
Stikordsregister	467